

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 129 (10421)

1977 чылдың июнь 3, пятница

1925 чылда үлдөзилтегөө

Өртөө 2 бол.

ЫЯШТЫ — ТУДУГЛАРГА

Ыяш—тудугларга хереклээр чугула материал. Республиканың 11,4 миллион шөлүндө ол өзүп турар. Оң курлавыры — 1031 миллион кубометр. Ынчалзажок чылдыңна 600 муң кубометр ыяшты тудугларга хереклээри-биле кезип белеткээрин чөпшээрер турар.

Тываның ыяш белеткечилери Улуг Октябрының 60 чылдыңна күш-ажылды белеткериң ужуражыр болгаш ону беш чылдың ийги чылыңны планның онаалдарын хуусаа бетинде күөсөдир дээш шалыпчы иште хаара туттунган ажылдап турар.

Ону беш чылда Тыва АССР-ниң ажилды чоннарының социалисттик хүдээлелеринде 1977—1979 чылдарда ыяш материалдар дилериниң талазы-биле чылда 30 муң кубометр дилген ыяш болгаш 100 муң дөрбөлчин метр чазаныла кылгыларын бүдүрерин айткан. Оон-биле чергелештир СЭКП ТК-нын, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Тыва АССР-ниң бүдүрүкчү күштерин улам ыяш комплекстин хөгжүдөр хемчеглер дугайында» доктаалында Чадааның, Балгазының, Каа-Хеминиң ыяш ажилдагыларынга, Кызылдың мебель фабриказынга немелде күчүлери тударын, тудуг материалдары белеткээрин көвүдериң айткан. Ол доктаала үндөлдөш, республикага тудуг ыяшын белеткериң база көвүдээр. Ол ажил республиканың тудугларынга хереклээри-биле ыяшты белеткеп турар кол-кол бүдүрүлгелер Улуг-Хемини ыяш үлетпур ажил-агыйына, Иштики херектер министрствозунуң бүдүрүлгелеринге, ыяш ажилдагыларынга кол хамааржыр.

Ажылдагы кширер тудугларын саны чыл келген тудум-на улгадып, хөй-хөй чурттага бажынаары, үлетпур бүдүрүлгелери туттунуп турарындан аңаа хереклээр тудуг ыяшын нини хемчээли база чылдыңна көвүдөр турар. Бир эвес эрткен чылын тудуг ыяшын республиканың хереклени хандылары-биле Енисей пароходствозунуң Кызылда район эргелелини хемчелери ыраккы Токунуң Ыр-бандан 125 муң кубометр тудуг ыяшын салдадып бадырган болза, ону беш чылдың ийги чылында ол сан 132 муң кубометр чедер, азы эрткен чылдыңна 7 муң кубометр хөй ыяшты хемчелер сөөртүп бадырар.

Республиканың тудугларынга хереклээр ыяшты кезип, салдадып бадырарына белеткээринге Оттлар чүүл үлетпур эргелелиниң Ырбандан ыяш белеткээр пунктузунуң ажил-ишчилери төлөптер үдүгү-хуузу кириштирил, планның онаалдарын доктаамал ажал күөсөдир келген. А салдадып бадырарына белеткээр тудуг ыяшын хереклекчилерге республиканы хемчелери чогуур үезинде чедирип келген. Ыяштын Тываның хем флордунуң хоочуну Н. В. Нугетини, П. М. Марковтун, Ю. С. Каюны хинини уурткы ажылдагыларын коллективтерин эрткен чылын кызымак ажилдап, планның онаалдарын ажал күөсөдөр.

Улуг Октябрының 60 чылын байырлап эрттирерин юбилейлик бо чылда республиканың тудугларын чогуур санын тудуг ыяш-биле хандыры дээш ыяш белеткечилери-даа, хемчелер-даа күөшүнүң ажил-ишче кирген. Ырбаның ыяш белеткээр пунктузунда бо хүнерде 69,8 муң кубометр тудуг ыяш белеткеттинген. А чай дургузунда олартын кылар ажилы ам-лаа хөй: 12 муң кубометр тудуг ыяшын белеткээр ужурулгар. Бо чылын 81,8 муң кубометр ыяшты республиканың чаа тудугларынга бээрлер.

Тудугга хереклээр ыяшты Карагашта ыяш белеткээр черде база белеткеп турар. Бо хүнерде ында 49 муң кубометр тудуг ыяш белеткеттинген. «Тыва колхоз тудуг» каттыжышкыны Каа-Хеминиң Сизимде ыяш белеткериң бо чылын катап эгелээнинде ыяш сөөртүр төлөхөдөр удавас ынаар чоруп эгелээр. Ам ында 5 муң кубометр тудуг ыяш белеткеттинген.

Беш чылдың тудугларынга хереклээр ыяшты белеткээр болгаш ону салдадып бадырарын чогуур хуусаала чорударынын талазы-биле ыяш белеткечилериниң чүкч чорудукчуларының, чүкч сөөрткүчүлериң аразында тускай керээ-графикти тургузкан болгаш ында кирип турар организациялар, бүдүрүлгелер боттарынын, талазындан ол ажилды саадатпазын хүдээнген.

Эрткен чылдың четтериниң бо чылын катап арас дээш чамдык ажилдарын кылары чугула. Ырбаның ыяш белеткээр пунктузу ыяштарын салдадып бадырарына эрткен чылын кошкык белеткенген болгаш ону алыры-биле келген төлөхөдөрүн 2-3 хонук маады бээр турган. Салдарын белеткээр ажилды четпес организастаанындан, ыяштарын демир шарытлар-биле шынар чок шаразының түшөлүнде ажилга шаптыктаашкынар каш катап болгулаан.

Улуг-Хемини ыяш үлетпур ажил-агыйы бо ажилдарже кичээгенини укладыр турбуже, бо чылдагы сезонга база кошкык белеткениң, чогуур хемчээлиң демир шарытлар-биле, сугга ажилдаар сал белеткечилерин тускай илч-хөп-биле хандырып саадаткан.

Хем оруу-биле бадырар ыяшты саадатпазы-биле ыяш белеткээр пунктуларын ажилдакчылары биле хемчелерин аразында ажилда четтериниң чогуур үезинде дарык чайладыры, ыяшты алыры-биле келген төлөхөдөрүн кыска хуусаала чорудары болгаш айттыгнан графикти кайы-даа талалар шынгыны сагыры ужурулгар.

ОКТАБЬРЬ-60

ӨӨРҮШКҮНҮ ХАЙНЫКТЫРАР

Совет улус Октябрының социалисттик революцияның 60 чыл байырладына белеткериң турар бо кайгамчык чагай үеде. 1977 чылдың май 24-те, СЭКП ТК-ның Пленуму Совет Социалисттик Республиканың Эвилелиниң чаа Конституцияны төлөвлөшүгүндө чылда деп хуула алган, бүгү үдүстүң чугулазын көөриңе кширер деп сүмөлөшп — совет ишчилериниң сагыш-сеткелини улам үдүгү өөрүшкү-сопуургал-биле хайныктырар.

СЭКП ТК-ның Чыгыш секретары, Конституция комиссиясынын даргазы эл Л. И. Брежнев бистин чуртуваста социалисттик иштелелин тургузсазын, күчүлүг социалисттик экономиканы сайыраарын, пролетар диктатураны бүгү чонун демократтың күрөңсү болгашын, ажилдын агынын, колхозну тарачыларын, үдүстү иткелдигериниң бүдүрүшкү-сопуургалын бижикканын, ишчилериниң улус чоннарын амырлар, културга талазы-биле улам чоокшундыкны кширериниң төөгүдү чаа иштелелин кширерге — совет улус тургустуңа дээш оон-даа өскө солуң чүүлдерин Пленумга чугулазын, ол бүгү чүүлдериниң түшөлү ам күнүгү турар Конституцияның өскө кылырын эрежок чугулазынга чедирген дээрин айткан.

Дэш хойдуңуң төлөвлөшү Совет күрүлениң бистин чуртка коммунисттик иштелелин тургузар дээш совет кижилериниң деңгээлин моон сонгаар баштарына чаа үдүгү рөздүгү болуп дугайын тодаргай-биле көргөскөн. Ыягыга күрүлениң кол тургузуу, политиктиң болгаш экономиктиң үдөшүлериң, иштелелин тургузуу, хамаатыларын кол эргелерин оон-биле кады хамаатыларын хажыме чок сагыры кол хуула-чегерин болгаш оон-даа өскө чаа-чаа чүүлдерин хойбуларын илди айткан турар.

Чогаалчы Степан Сарыг-оол:

«Дээш шындык хойбуларын мактап ырааан. Делегейде мен деп чоругар хамааты чок» — деп кончуг-ла шын чугулаан. Ол алдарык хойбуларын дугайында өөрүшкү хайныкче хамааты кайла болор! Чүге дээрге амыч чаа дээш хойбуларын боттардыгылазын түнөөлүнде улуг Ленинниң адалары Коммунисттик партиянын баштарына совет улус бистин чуртка коммунисттик иштелелин тургузар талазы-биле чаа-чаа чамдыкка чедиргештерген болуп, боуңун төөгүзүңе оларын база катан адың ужуер-биле бажыры чугаа-жок болгаш.

А. ДАВАА, персоналдык пенсионер.

СЭКП ТК-ның май 24-те болуп өргөш Пленумунда Совет Социалисттик Республикалар Эвилелиниң үдөлүшү Хоойтузу—Конституцияның чаа төлөвлөшүгүндө чугулазын Л. И. Брежневтин чугулазын докталадып «Тыва» колхозун тудукторлары, тарачыларын бистер үдүгү өөрүшкү-биле үткүп ап, таныштымыс.

Пленумун Конституция төлөвлөшүгүндө дугайында материалдар чаа Конституцияга төлөвлөшүгүндө ажилды кылыры совет иштелелин хөгжүлдериң ителелин апарганын айткан. Октябр революцияның тинчээлин соода эрткен 60 чылдың дургузунда өскө, а хары амыч Конституцияны хуула алганы ступуяның хуула алганы 1936 чылдан бээр бестин чылда улуг дөлөг Төрүн чуртуваста болган маар-тылдарын, социал-экономикалык өскөргөдөрүн азы сааары берге. А Тываның Совет Эвилелиниң амырлар оң-бүезинде каттыжының бээр бестин аңаа кайгамчык чаарылгалар болду. Совет Тываның экономика, културга, чоңунуң иштин деңгээли сайыран келди.

Пленумун материалдарында айтканы деп, бистин кол-

ЧЕРИВИСТИН ЭЭЛЕРИ БИС

хозчуларымыс ажил-агый башкарылызынга иткелдигер киржиң, боттарының чериниң, партия техниканың, мал-мезгилдиң бүгү хереклениң өзүлгү ээлери болуп, колхозуңуң өзүлгүлөрү дээш демин ажилдап турар. Бо часы тарылазын-лаа болза ап паролонер. Агаар-бойду ширин-дир, тарыларын сонгаралар деп санаадыр турду Социалисттик Күш-ажылды Маалыры, механизатор Дойбан Даваның болгаш өскө-даа механизаторларын саала-биле колхоз тарылаже май үнөөлде кирди. 4000 гектар кызыл-тастан, 1100 гектар суулаң, 300 гектар арбынын чаштырталың май 17-ге чедир чоруткан, кол тары култураларың чаштырталың доостурус.

Бистин бир дугаар бригада дарыя-да кшир чылдың үдүгүңе часык чер аңдарылазын чорудуп, 2400 акыг га черин чартык кезип адырып алган. Тара чаштырталыңга Күш-ажылды Алар орденниң үшкү чергезинде эдилелчиг, хоочун механизатор Сергей Оюн, Виктор Алей, Владимир Таловский, Бице-оол Аракчаа үлгелер ажилдап, ажилын тергип шырарык кылган. Ол дээр боттарының эрге-хүдээлелерин медресе билер хамаатыларын ажил-ижи, үлгөр-чигээ-дир.

Чаа Конституция совет хамаатыларын эрге-хүдээлелерип улам тодардыр, бүгү чүрөс совет кижиниң, совет иштелелин эрге-ажылда дүүштүр улам хойбулар, бистин чуртувастуң политиктиң төөгүңү чаа арнын амырлар. Төлөвлөшү бүгүлени тарыкылага парларга оон соо бүрүзү хам өөрениң, боттарының саала-оңалдыкты кширер бис.

С. КЕНДЕН, Каа-Хем районда «Тыва» колхозунун № 1 хову бригаданың үчөгүчү.

Кызылдың № 3 АТБ-иниң чалаачылары бо чылдың эрткен дөрт айларын дургузуңда улус ажил-агыйның 183,4 тонна чүгүр сөөрткөн, чүкч сөөртүр планын 108,4 хуу күөсөткөн.

Автобурутуң чериниң септечилери социалисттик хүдээлелерин күөсөдирге чалаачыларга чедиргештирсе-биле дуалазын турар. Планның онаалдарын коммунист В. И. Советниң үргүчү амыр күөсөдир келген.

ЧУРУКТА: № 3 АТБ-иниң муриякчы автослесари В. И. Советниң өөреникчи Сата Давы-биле септелге үезинде.

КЫЗЫЛДЫН № 3 АТБ-ИНИҢ ЧОЛААЧЫЛАРЫ БО ЧЫЛДЫҢ ЭРТКЕН ДӨРТ АЙЛАРЫН ДУРГУЗУҢДА УЛУС АЖЫЛ-АГЫЙНЫҢ 183,4 ТОННА ЧҮГҮР СӨӨРТКӨН, ЧҮКЧ СӨӨРТҮР ПЛАНЫН 108,4 ХУУ КҮӨСӨТКӨН.

Автобурутуң чериниң септечилери социалисттик хүдээлелерин күөсөдирге чалаачыларга чедиргештирсе-биле дуалазын турар. Планның онаалдарын коммунист В. И. Советниң үргүчү амыр күөсөдир келген.

ЧУРУКТА: № 3 АТБ-иниң муриякчы автослесари В. И. Советниң өөреникчи Сата Давы-биле септелге үезинде.

ХОВУ АЖЫЛДАРЫНЫҢ БАЙДАЛЫ

Май 29-ка чедир медээ өзү-гаар алдыра, республикада 286 муң гектар черде чаагы чажар тараларын тараан азы планын 82,3 хуу күөсөткөн. Эрткен, Улуг-Хем, Каа-Хем районнарың ажил-агыйлары тараа култураларын тарыларын доозарың кырыла келген. Ынчалза-даа «Совет Тыва», «Тес-Хем», «Барлык», «Шексээр», «Ыраа-Бажы», СЭКП-ниң XXI съездин атың сөөкхөдөр болгаш Тес-Хем районунуң колхозтары тараа култураларын тарымык сааладып турар.

КАРТОФЕЛЬ тарымык талазы-биле специализастап ажил-агыйлар бо ажилда база уламдыктырган. Республикада 1350 гектарда картофелди

отурткан, бо дээрте планын 67 хуу. С. К. Топа атың сөөкхө 20 ажил хүнүгү дургузула картофель тарымык агрегат-биле чүгүлө 225 гектарга тараан. Бир агрегаттың бүдүрүкчүлүгү хуула 2 гектар боон турар. Улуг-Хемде «Күш-ажылдың хосту» совхоз (директору эл Байчор, кол агроному эл Лобаченко) картофель тарымык озады эгелээш, бо култураны 110 гектарга тарымык турган, чүгүлө 14 гектарда тараан.

«Шексээр», «Хемчик» совхозлар картофель тарылазын база сааладып турар. Таңдык районга иштин-биле 375 гектар картофель тарымык турган болза тарааны — 208 га болган. Бай-Тайга, Овур, Тес-Хем, Току районнар картофель тарымык амыч чедир эгелөөш. Бо районнарың ажил-агыйларың удуруткучулары картофелди өстүрүп четтириштер деп бодат турар ирги бе?

НОГААЛАР тарылазында байдал боттор. Республикада чүгүлө 138,2 гектарда ногаалар тараан азы планын 19,7 хуу күөсөткөн. Чижээ, Барың-Хемчик районда ногаа тарылазын 24, Таңдык — 20, Каа-Хемде — 13, Кызылда — 33 хуузу тараан. Улуг-Хем район 98 гектарга ногаалар тарымык турган, чүгүлө чамдык гектарда тараан, Чою-Хемчик, Бай-Тайга, Тес-Хем, Эрткен районнар ногаалар тарылазын эгелөөш.

Бо бүтүдөн «Ан-Эрик» колхоз кыргыздагы эргелер белеткериң деп түшүн болуп. Нукутуларын белеткериңче бригадирлер, зоотехник, колхоз баштар чериниң даргазы, дуула кыргызда эгелээр хонугу-саазы негизге чедир доктаамал кичээгенин саалап, бот-боттарыңа иштин турганын ол. Эргелден тура өскө организастаан болза ылды байдал тургустууны илч. Кыргызда ам эгелөөш чаа болза, он организастап киргеп сула, сандарга. А күш-ажылдың баштайгы белет-

тосу класснарын ажилдадыр деп хыры бердилер. Кадарчылар электир хандырып, суурда барын ажилдадыр кижилер база ылдыг иштинде, а тосу класснары практиканы дашнаар чамдык барыны-биле кыргызда дарык кири алазын билиди. Топ нукутулар хандырып томулаткан кири арааны-биле эмнедеде чыдып алган, ам повар баа чок.

Бо бүтүдөн «Ан-Эрик» колхоз кыргыздагы эргелер белеткериң деп түшүн болуп. Нукутуларын белеткериңче бригадирлер, зоотехник, колхоз баштар чериниң даргазы, дуула кыргызда эгелээр хонугу-саазы негизге чедир доктаамал кичээгенин саалап, бот-боттарыңа иштин турганын ол. Эргелден тура өскө организастаан болза ылды байдал тургустууны илч. Кыргызда ам эгелөөш чаа болза, он организастап киргеп сула, сандарга. А күш-ажылдың баштайгы белет-

Л. И. БРЕЖНЕВИН МОХАМЕД АЛИ САМАНТАРНЫ ХУЛЭЭП АЛГАНЫ

Москвада чедип келген, Социалисттик Революстуг социалисттик партияның Тываның Политбюро кешигүү, Социалисттик Демократтык Республиканың Президентиялың бирги орадакчы Мохамед Али Самантарны СЭКП ТК-ның Чыгыш секретары Л. И. Брежнев илди хуула алган. Л. И. Брежнев биле М. А. Самантарлар аразында дайырадып беседя болган.

Беседяга киршикчилер: СЭКП ТК-ның Политбюро кешигүү, ССРЭ-ниң дашкы херектер министри А. А. Громыко болгаш СЭКП ТК-ның Политбюро кешигүүнүң кандидат, СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономарев. Л. И. Брежнев биле М. А. Самантар илди талалык харылааларын айттырарын, а илч-иштин кайы-наймынга

ЧУРТТА АЯН-ЧОРУК

БНН Төш Комитетиниң Бирги секретары, БУР-нун Күрүң Чөвүлелиниң Даргазы Тодор Живковка башталган Болгария Улус Республиканың партия-чаак делегациясы июнь 1-де Москвадан Ама-Атаже чорупкан.

Амы-думалыктың социалисттик турттуң доктаалың үдөлүшү-биле Москвадан кудумчуларыңа болган төлөкөргө аяны-биле Москвадан кудумчулар үнүп келген. Киремдиги аяны-биле аяны-биле болган Т. Живковка Совет Эвилелиниң баш Болгария Улус Республиканың өскө-даа удурткучуларыңа илч-иштин чедиргештер.

БУР-нун болгаш ССРЭ-ниң күрүң турктары-биле иштиндеги аэродромга Чешектиң Күрүңүн илч иштиндеги хуулагу тарымык чыксаган. Хуулагу тарымыктың начальниги эл Т. Живковка рапорт берген. БУР-нун болгаш ССРЭ-ниң күрүң гимниериң күөсөткөн.

Эштер Л. И. Брежнев болгаш Т. Живков совет шертилериниң кыскалың эргелешер. Байырдагы бугула хуулагу тарымыктың чыксаалынын эрткен-биле доозуган.

СЭКП ТК-ның Чыгыш секретары Л. И. Брежнев, СЭКП ТК-ның Политбюро кешигүү, ССРЭ-ниң дашкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның секретары К. В. Русланов, самолёттук чадааның чачыга эштер Т. Живков, В. П. Раушен, партия-чаак делегацияның өскө-даа кешигүүлери-биле чурттин ханылыңды, амы-думалыктың өзү-биле байырлаштылар.

Аэродромга үдөн турганың аразында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынын орадакчылары П. К. Байбеков, В. А. Киреев, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң палаталарының даргалары А. П. Шитков, В. П. Раушен, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун секретары М. И. Георгидзе, СЭКП ТК-ның кешигүүлери Б. П. Бугаев, П. Ф. Ломако, Г. С. Павлов, К. И. Русланов, С. Л. Соболев, А. М. Токарев, Н. А. Шелок, СЭКП ТК-ның кешигүүнүң кандидаттары С. К. Чигури, Г. К. Чивев, азынын өскө-даа кешигүүлери бар болган.

Делегацияны байысаңдадып аянык чоннарынын төлөкөргө, БУР-нун ССРЭ-де азын черинде дипломаттык ажилдакчылар, Москвада ажилдап болган өөрениң турар болгаш хамаатылар улашкер.

Делегация-биле кады чуртка аян-чоруп кылды СЭКП ТК-ның секретары Н. В. Капитонов, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазынын орадакчысы С. Б. Ниязбеков, ССРЭ-ниң дашкы херектер министри орадакчысы Н. И. Родников, ССРЭ-ниң БУР-да элчиси В. Н. Базовский олар база чорупканнар.

Көдөз ажил-агыйның организаакчыларын өстүрөр

ДОИДА-РОСТОВ. (СЭТА). Көдөз ажил-агыйның кыдырлары-биле ажилды хемчелерин база аргаларын сайырайткан чалаачылар талазы-биле аңаа болган Бүгү-өзгөл семинарларын кыргыздарың дуркутамын солушкан, Ростов областың муриякчы колхоздарының, совхозтарының, өөрениң черлериниң ажил-чорудулазын билер, бүдүрүлгени амыч төлөкөргө.

СЭКП ТК-ның Политбюро кешигүү, СЭКП ТК-ның секретары Ф. Д. Кулаков семинарларын дикриктиришче чүгүлө чугулаан. Кадарчы-биле бүгү ажилда чаа, улам-ла бодик чадаже көдүргөн турар ужуруду деп, ол чугулаан.

Ол чугула соудуңуң иштиндеги Ростов областың дуркутамын калбаа-биле ажилда чоругу. Ында кадарчылар иштин азын, таарыштыр тургустарын боттап кижилериниң тодаргай перспективаның планнарын бугаар чорудуп турар. Ол айттырлар партиякомарын, областтың бүгү партия организацияның кичээгенин төлөлдө доктаамал туруп турар. Ормурак аэропорт кадрлары-биле ажилды хемчелерин база аргаларын хун бурула-биле сайырайтканын турар.

Көдөзө механизатор кадрларын белеткериң болган бижиктарының, оларның квалификацияны күөсөдир атамарын аргалары бар.

«О-Шына» совхозта хөй кыргыздагы белеткелди байла, бо колхозтамында дора. Эрткен нукутулары октадын, чаа туулар илч нукутузу ама-аа бүтүш. Прессе болган өскө-даа эргелөөк чугула херекселер чедиргештирсе, «Тес-Хем» совхозтун У-Шына салбарында хөй араал кыргызды эгелөөш, «Чодура» колхозтун болгаш «Тес-Хем» совхозтун нукутулары кыргыздагы башын. Нарын дүктү хойнук дүктүнү холбарып мааш турар. Хөй кыргыздагы ажилдын организастаарыңа чамдык кичээгенин салып, социалисттик чаршты доозгаш чорудуп, дүктү чедиргеш чок, шынары белеткериң чедир алыры чугула.

М. СААЯ, «Шынын» корр.

Тес-Хем район.

КЫРГЫЛДАГА БЕЛЕН ЭВЕС

рер бис деп чугулаан. Колхоз товунуң чогуңда нукуту чаа бодисин. Таңдык элчигини өн элчел хондурган, агрегаттарын чамдыкын ким-даа контролдан хыла-биле ажилдарын ылган эрдик болуп, өскө амыч чок болду. Дүк иштинде электир 24 машинаны 12-ин акжылды бээр, а өскө 12-ин кокутарга шунтузу ажилда азы аңаар хөвөр. Ону кокут, септен турган электир «Ира-Ира» нукутуң агрегаттары, моторун тургузары-биле чоруктаан. Машиналарын элч чоруктаан, ажилдарыңа белеткериң ол электир илчиге бүткөш. Кыргызда септечилер, пресс тургузар дүк элчигиниң намызын-даа илч аргылаштырмаан, күрүң хөй кайрадан турган хөвөр, малдагыдан электир омаан. Оң мурунда турган прессин чүгүлө «Көш» арык, а чаа электир салыр үдүрүт пресс колхозтун скандыңа өн мотор-биле иштүлүр карданмы тракторларын бирээниң са-

дээр дээш ушту апарган, ам оозу баа чок, кайра электир салыры, ажилдарың билдирмес. Нукутуң септен турган тукутуку элчигин ажилды ким-даа контролдан хыла-биле ажилдарын ылган эрдик болуп, өскө амыч чок болду. Дүк иштинде электир 24 машинаны 12-ин акжылды бээр, а өскө 12-ин кокутарга шунтузу ажилда азы аңаар хөвөр. Ону кокут, септен турган электир «Ира-Ира» нукутуң агрегаттары, моторун тургузары-биле чоруктаан. Машиналарын элч чоруктаан, ажилдарыңа белеткериң ол электир илчиге бүткөш. Кыргызда септечилер, пресс тургузар дүк элчигиниң намызын-даа илч аргылаштырмаан, күрүң хөй кайрадан турган хөвөр, малдагыдан электир омаан. Оң мурунда турган прессин чүгүлө «Көш» арык, а чаа электир салыр үдүрүт пресс колхозтун скандыңа өн мотор-биле иштүлүр карданмы тракторларын бирээниң са-

хуулаачыларын күөсөдир атамарын аргалары бар. «О-Шына» совхозта хөй кыргыздагы белеткелди байла, бо колхозтамында дора. Эрткен нукутулары октадын, чаа туулар илч нукутузу ама-аа бүтүш. Прессе болган өскө-даа эргелөөк чугула херекселер чедиргештирсе, «Тес-Хем» совхозтун У-Шына салбарында хөй араал кыргызды эгелөөш, «Чодура» колхозтун болгаш «Тес-Хем» совхозтун нукутулары кыргыздагы башын. Нарын дүктү хойнук дүктүнү холбарып мааш турар. Хөй кыргыздагы ажилдын организастаарыңа чамдык кичээгенин салып, социалисттик чаршты доозгаш чорудуп, дүктү чедиргеш чок, шынары белеткериң чедир алыры чугула.

Көрүдөгө тингээндер

1976 чыда биста республиканын колхоз, совхозтарынын болгон бугуруте, албан черлеринин арамына салык-бухгалтер акылдачыларына бухгалтер утдун көрүштүг, улсеранг кылдыр кылган чорулар талаам-биле корудени республиканын Министрлер Чоулдэни болгон обрпрофсоюзлар чарлап, ону түшкөн утдун, тилекчилерге шайланды чоқта чаа тилекчил.

Тыванын күрүе филармониянын концерт бригадалары бугу күрүенин ирмий болгон ташымын «Саян» ансамблинин коллектив бо юбилейге чыда Тыва АССР-нин девискоранге, өскө крайларга болгон областтарга 1600 аягы концертти көрүчүлөргө бараалтаар.

«Ак-көк Диясыбайын» хун демделген кылдыр кыдыражым болушту удуруктуу Роман Халакын ан чорам. Алаа биста күрүчүлөргө концертти сонугураагынын, артистер өөрүн четтартышын дугайында хой сангыч бижилгелерин кылган. Оларын бирөөн бо: «Чадаан» хоорайнын чурттагычлары Казахстандан келген артистерини концертти улуг сонугураагына көргөсө. Ук концертте, маанын кааза номерлер олаз солду болду. Бис артистерге чаа-чаа чорам, суралган ирмийи курашкан, ала-аума республикаларында болгон артистерини национал коллективтерини моон сонугураага чаааары Тыванын күрүе филармониясыдан дилдене. Көрүкү Васил Монгуш».

Ол ията кыдыраашта мындагы хейранг бижилгелер дий. Тыванын күрүе филармонияны көрүчүлөргө ол сангыч өөрөйи көргөш. Бурат АССР-ниң бөлүк артистерини бисе чорудары Буратаанын күрүе филармониясыдан дилдене. Бурат ондуктер биста дилдене хандырган болгон акы-дуума Якут АССР-ге акы ай дургузула чедипкиниги ойнаа эстрада коллективни бисе чорукун. Ук бөлүгү Бурат АССР-ниң улустун артын, суралган ирмийи Курашкан, Шудунова удуруту чорур. Бурат эстрада программанын орус, бурат, тыва, моол улустарын ирмийи. Совет Эмчелинин улустарын ташылары, ортындым номерлер кырып турар.

Кеморонович күрүе филармониянын Николай Равинше удурига эстрада коллективни Красноярск крайга ула ай алырдаш, чагы шайланды үзүшлэ биста республикада аалдан келген. Улуг-Хем районда ук коллективни концертти элдене бөлүк барыш районларын көрүчүлөргө бир дугаарына бараал болур, а оон сонда Токуга, мурнуу районларга баар.

Амгы үдө бисте эстрада болгон кинолуа хоочун артист Леонид Попович улугтук бөлүк артистер Москвадан чедип келген. Оларын баштайы концерттери Кызылга болгон Бил-Хем районуну «Саян» совхозга болгон. Бо бөлүктүн онзагы талаам чүдөл диэе — урууларга болгон улуг улуска таарыштып тургускан ийи программалык болуу турарында.

Юбилейлик чыла бисе чогаалдыкы дуады көрүшүп, Тыванын күрүе филармонияны-биле айыралдык харылааны бижилгелерин Москвадан бижилгелерини иштирилдөө. Москвадан талдоон, РСФСР-ниң аяларын артын, суралган ирмийи Олга Воронен бисе аалдан келер. Оон концерттери июльду 4-те Кызылга Полднотка чырыдышын бажында элдене.

Тыванын чурттагыч чоунайын маалыг айлардыа якут эстрададан артистери, Москоптертин, талам-тылг анык ирмийи Стелла Мосалов-биле болгон өскө-даа артистерини концерттери баа көөр. Ирмийи болгон ташымын «Саян» ансамблинин артистери чаа программанын белекпен дооскан, республиканын бугу районларына концерттери бараалтаар.

ТУРИСЧИ ОРУКТАР

Төрөөн черин билир сен бе? Тыва — Совет Эмчелинин эл-не анык автономия республикасы. 1921 чыда национал-ходалгалык революцияны тилекчилерини сонда Тыва Арат Республика (ПАР) тургусталган. 1944 чыда октябрь 11-де ПАР ССР-ниң улустарын хой националдык акы-дуумалыктын өс-бүленин составына эки тура биле кирген. 1961 чыда октябрь 10-да Автономия Совет Социалистик Республика аларган.

ХАЯДА ЧУРУМАЛДАР

— Көрүсө, оолдар, бо дашта өнү чүрү бар чүдөдү! Мынжастарың удуру магалар — деп, бичип оолчугаш өөрүге мөлөөр. — Мөргөп, алтым киши чүрүм меп тыттым, мою баштай толган көр — деп, өскөн чугаалаан. А ушкү оолдун тымык үстүдө ийгишчилде-даа солду болган. Ачы кажыны болгон артар чүрүм, ол эскерген.

ДУРГЕН

Талды-Уулапны электеранге Дүрген деп хем ийи-ла бодуну адмита таарышкан. Шапкы талаам-биле алаа Улуг-Шанга чедип болур, а Элегес бараалдаас-да. Дүргенин артистерине кылаа хайлар хой. Ол черден аял-чоруктан кылды көрүшкөр.

СПОРТ

Олимпий объектилерини түдүп кыска хуусада доозар болгон алаа акылдык шымыры чедип талаам-биле социалистик башы маалбарган. Чарган көрөлдөн алган көргө, Олимпиада-80-ниң чугула объектилерин хууса бетинде доозар деп тургударын шиптирлик чоругу бажыкталып турар — деп, Эстонияны ИК-анын Таллин хоорай-муну бирги секретары Николай Юганен чугаалады.

СПОРТ

Баян-Кол ауртутт Оюн Сопа-Байыр алаштык аяк-төдү хой; кыстар-даа, оолдар-даа бар. Уду ол өг-бүдөни буйымы дикши, аяккүчүлөргө, чогула, күрүчкелерге бараал болур акыл-ишче кайкылар өдүн өроринга чоргарлаар турарына.

СПОРТ

Совам-Байырын оолдарын дилдене Гранит өскөрдөн онзагы кылаан болгон. Шилота өрөлдөн чораша спортка анык физика, мате-матика артемдеранге сүндүлүтүлүп, алаа-бүрү радиошарлар туралар сайгарып, оларын септээрине халдыкшыдыг турган.

СПОРТ

Бедни ийи метр аякп турар улуг-улуг хандарын тоотан, ону кыран эораш, экскурсиялаан чаштар апарыны дик хой хейрлерин тыкканар. Черле чүч чок дээр! Эри шагыны ураш-шөөр чүрүчүзү мыыктым, күтүгүтү аргарым, маңап бар чылар алтым, тевиш, хуанын конугу каас кылдыр чүрүп көргөсөн болгон. Ол хейрлерин удуру дүрү 12—30 сантиметр.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

июнь 3-те МОСКВАДАН 10.00—Мелдөөр. 10.10—Эртенги гимнастика. 10.30—«Хөгүз» эрттер. 11.15—«Эмчелер». Урап-чөп телефилм. 12.30—«Партия өрөдөлгөсүнүн системанын өрөдөлгөсүнүн тилекчилерине». СЭКП ТК-ның сектор өрөдөлгөсүн Г. А. Дмитриев дамып чылаа кырып турар.

Улам экижип

Малчыларын күн-аамын болгон амырлар-чурталгалын улам экижип чорудар дугайында доктаалды СЭКП Улуг-Хем районунун бюрору, район Советин күрүе хулаан алган. Ол доктаалды күрүедеги хыяп көрү-биле сүт-баран фермаларынче, хойжу бригадаларынче, колхоздорун чоруткан. Оон түшкөн партия райкомунун бюрорунга чылаан чугаалаан. Совхозтарда партия комитеттерин, акы-агымдарынча удуручүлөр, колхоз Советтерин күрүедеги болгон өскө-даа хой-ишти орнотканылар чамдык акылдарын кылды чорутканын алаа демделген. Фермаларга, хойжу бригадаларга малчыларын хурааларын эрттерген, ол айтырыга хамаарышты комитеттерин тургускан, оларын аякп планларын бажылаан. Малчылар ортузуна «Күзүгүртүгү чурталга даш» деп көрүлдөн чарлаш, негелдерин аяк-дап амыган.

Тыва АССР

дээрге Бельгия, Голландия, Лания, Люксембург баа Швейцарияны катат алган-дан хой. Чурттагыч чо-ну — 252 муң киши, колдуула тывалар болгон орустар. Республиканын пайсыламы Кызыл, оон чурттагыч чоңу 57 муң киши. Тыванын шөлүгүн 82 хууа дагалар. Эл-не бедик дугу Монгуш-Тайга, ол далай дөмөлдөн 3976 метр бедик. Тыванын девискоранге 3000 метр бедик 45 хире бедиктер бар. Дагал арамында Тожуну, Хемчак-тин, Оок-Туранны, Уба-Нуруну, Топ Тыванын ортулаштары бар.

СПОРТ

— Олимпий объектилерини түдүп кыска хуусада доозар болгон алаа акылдык шымыры чедип талаам-биле социалистик башы маалбарган. Чарган көрөлдөн алган көргө, Олимпиада-80-ниң чугула объектилерин хууса бетинде доозар деп тургударын шиптирлик чоругу бажыкталып турар — деп, Эстонияны ИК-анын Таллин хоорай-муну бирги секретары Николай Юганен чугаалады.

СПОРТ

Бедни ийи метр аякп турар улуг-улуг хандарын тоотан, ону кыран эораш, экскурсиялаан чаштар апарыны дик хой хейрлерин тыкканар. Черле чүч чок дээр! Эри шагыны ураш-шөөр чүрүчүзү мыыктым, күтүгүтү аргарым, маңап бар чылар алтым, тевиш, хуанын конугу каас кылдыр чүрүп көргөсөн болгон. Ол хейрлерин удуру дүрү 12—30 сантиметр.

СПОРТ

Бедни ийи метр аякп турар улуг-улуг хандарын тоотан, ону кыран эораш, экскурсиялаан чаштар апарыны дик хой хейрлерин тыкканар. Черле чүч чок дээр! Эри шагыны ураш-шөөр чүрүчүзү мыыктым, күтүгүтү аргарым, маңап бар чылар алтым, тевиш, хуанын конугу каас кылдыр чүрүп көргөсөн болгон. Ол хейрлерин удуру дүрү 12—30 сантиметр.

СПОРТ

Бедни ийи метр аякп турар улуг-улуг хандарын тоотан, ону кыран эораш, экскурсиялаан чаштар апарыны дик хой хейрлерин тыкканар. Черле чүч чок дээр! Эри шагыны ураш-шөөр чүрүчүзү мыыктым, күтүгүтү аргарым, маңап бар чылар алтым, тевиш, хуанын конугу каас кылдыр чүрүп көргөсөн болгон. Ол хейрлерин удуру дүрү 12—30 сантиметр.

СПОРТ

Бедни ийи метр аякп турар улуг-улуг хандарын тоотан, ону кыран эораш, экскурсиялаан чаштар апарыны дик хой хейрлерин тыкканар. Черле чүч чок дээр! Эри шагыны ураш-шөөр чүрүчүзү мыыктым, күтүгүтү аргарым, маңап бар чылар алтым, тевиш, хуанын конугу каас кылдыр чүрүп көргөсөн болгон. Ол хейрлерин удуру дүрү 12—30 сантиметр.

СПОРТ

Бедни ийи метр аякп турар улуг-улуг хандарын тоотан, ону кыран эораш, экскурсиялаан чаштар апарыны дик хой хейрлерин тыкканар. Черле чүч чок дээр! Эри шагыны ураш-шөөр чүрүчүзү мыыктым, күтүгүтү аргарым, маңап бар чылар алтым, тевиш, хуанын конугу каас кылдыр чүрүп көргөсөн болгон. Ол хейрлерин удуру дүрү 12—30 сантиметр.

Истен чоруккан

Чоон-Хемчик районун «Чыраа-Бажы» совхозуну малчыларын соагы чыларда маалды хорамы дайымын боруун кыжар-ошуг халдыкшыларын пинтин маалы калгалар даш элдене эес күтүп удуру чедипер. Билдире, ол бо черлерде ийи-чынык маал-маганын бору түдүп чигел таарыгалар бо-ла диландыр аларган. Ийи-чиган чамдык малчылар, маалык аякп бил-ер кыжар, боттарыны күн-аамдык хууаагелеринде кады маалын хорамы дайымын — боруун ууу-лаарын баа хууаанын ала-галы таарылаа эес.

Олимпиада-80-ге уткүштүр

ТАЛЛИН. 1980 чыда бодун эртер паретугу регата талаам-биле олимпий маргал-даарында белекпен Эстонияны пайсыламын кидин түдүк. Спорттун ол чугула шиптектигү түдүп хуусадан эрте доозар соруга Ида салдыган. Шаа ылым шиптир-нин түдүк-монка акылдарын кылган организациаларын коллективтери хууаан алган. Ол шиптирнин күштүгү боду-рун бажыкталары-биле олар социалистик чарышты каалбарт-кан болгон чогаалдыкы кады акылдаштыла талаам-биле дугу-жугуламын кылганар.

Шыдыраага бодал херек

Дорту ойнаалга Р. Монгуш — 12. Т. Чечекпа — 11 сангыш.

ГРАНИТ

Баян-Кол ауртутт Оюн Сопа-Байыр алаштык аяк-төдү хой; кыстар-даа, оолдар-даа бар. Уду ол өг-бүдөни буйымы дикши, аяккүчүлөргө, чогула, күрүчкелерге бараал болур акыл-ишче кайкылар өдүн өроринга чоргарлаар турарына.

Эш хуузуңуң ужуражышыңы

Талды районда «Революцияны чалдыкы» болгон Кызыл районда «Шамбалыг» совхозтарын спортчулары чоот-та чаа он хуузуңу ужура-жышшымынын эрттирген.

агаар

Балгаанын спорт шөлүгө бир-ле дугаарында ийи со-хоотун спортчулары элек-биле маргылаа эрттиргенер. Алаа шамбалыгылар авая-гар, камнагы ойнаш, уду-лашчылары 3:1 санга удул алганар. Оон сонда тыва хуремке маргылаа болгон. Ийи сохотун 10 шилдик мөгөн ачыр-дачыр түтүп кирген.

КИНО

июнь 3-те «НАВБРА»: «Катарин Гамонун бужаратынган ат-алдары» 9.30, 11.30, 13.40, 15.00, 17.20, 19.40, 21.00 шактарда. «ПОНЕР»: «Буучка» 10.30, 12.10, 13.50, 15.30. «Дег чурттуг эмес» 17.10. «Табур талмырке чоруккан» 18.50, 20.40 шактар-да. «ВОСТОК»: «Ханы төрөт алышкылар» 13.00, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Бендик» 10.00. «Меска маан мыкшы-лым» 15.00, 18.40, 20.30 шактарда. «ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРА»: «О, аас-кежиктибей» (2 сериялыг) 16.50, 19.50 шактар-да.